

ЭЖИВИС КЕЗЭДЕ АЖЫК...

Республика эмнелгелеринде

ГЕРИАТРАЛЫК БУЯНЫ

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Интервью

РЫНОК НЕГЕЛДЕЗИН ЭЗУГААР

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Республиканын хову-шөлдеринде

ХАЙЫРАК ДААНЫЧ ДУЖУНДА

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Республиканын хову-шөлдеринде

ЧҮГЛЕ ОРГАНИЗАСТЫГ ЧОРУК, ТЕМП ХЕРЕК

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Республиканын хову-шөлдеринде

ШАҢНАЛЫ-ХЕП ЧУУР МАШИНА

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Республиканын хову-шөлдеринде

СЕНЕКТИН СИГЕНЧИЗИ

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

Россия Федерациясына «Күрүм болгаш муниципал б...»

АРАГАЧЫЛАРГА, ООРЛАРГА КЫМ-ДАА УДУР

Сөөлү үеде Бай-Тайга районун суурларында ажал чөгүндө арагалары келер барган. Ыным багай чорукту уржууудан улусту ниятын аяктуу куш аялыгына киргизген суураан, бугурулгелерде, совохтарга, организандарга кош-аа-аа-аа саягы чорукту даяа кошкаа. Соо биле чорукту ким керек үздүр, оорлар, үтөн-дэрбездэр, хундугаар чоруктар күндүн, Бо бугу чөпкөстөр ажалды коңун таарымчалык ажалдарына, чурттарына, дыйштарына берге бай-дады таарыштырып, шаптыктал турар болу берген.

Од чөпкөстөр биле энелерге, дзышты демиселди доктамад корутас болса, мон соңгаар нияттедизин бурунгаар хөжүлдөдизин, ылыгы экономиканы сайла-рууларынга, чурттарына чыныгы нияттедизин, ажалдаоо-оо-оо тодуг-дога, омак-серге, хостуг-шалаан чурттарына, ажы-тедү эртем-билте өөрдизинге, талантты ажалыч-аа кижилердинге биле эңес моодактарга, бергенерге таарыштырар дей бергенер. Районун ажалды моно ханым биле медекер, угаан ханым турар. Ынчангаш ол чыды калган багай чанчал-дар биле демиселди күштел-дирини эргөжөк чүгүлэ болу бергенин дуйганын чагыл-дарга Бай-Тайга районун хөйү биле келген, чага-далда күдө демиселди күш-тедирини санадал турар эвес, районун деңизкөрдүн өөрдөсү аралаан, кем-херек үздүр, оорлар чорукту үлдө-сөтүн биле үзүткөөрдүн та-лазы биле бугу үлдүстү демиселди чоруктар үлдө-сөтүн биле келгенин айткан. Бир эвес энелерге, бугу үлдүстү демиселди чоруктар, үө-үткөөрдүн ажалды азы анаа үдүн даайнын чагалаас чүө болса, од чөпкөстөр кайра-даа адил алам берге эларын чон санадал, сүмөлдөр турар.

Бай-Тайга районун чурт-такы чоңуну чагалаарына да айткан санадаларын, сүмөлдөн, шүгүмчүлөдизин, бодалдарын район чагыга-зынын үздүктөрүн өөрдүн көөртө, районга байдал оларда шыны биле айткан. Бөдүн ижилдедин ботөгс-нын, аны төлдүтүн, төсөдө-рини, бугу чоңун келтир-гөн чөпкөстөр ажалды үөд дзыш сагыш чөпкө-сет-кин-сагыж дүөрөп турары

Лоржак удуртуу короан. Ол үнүшкүнгө район чагыга-зынын даргазынын ораалчыла-ры, кылаис эргелекчилери кирешин. Манан ону бир дугаарында организандарын таарырга эес, Сөөлү үеде ажал чөгүндө арагалар эрт-тиреш арагалар, кем-херек үздүр, оорлар чорукту үлдө-сөтүн биле үзүткөөрдүн та-лазы биле бугу үлдүстү демиселди чоруктар үлдө-сөтүн биле келгенин айткан. Бир эвес энелерге, бугу үлдүстү демиселди чоруктар, үө-үткөөрдүн ажалды азы анаа үдүн даайнын чагалаас чүө болса, од чөпкөстөр кайра-даа адил алам берге эларын чон санадал, сүмөлдөр турар.

Чуну кылаа чогурул деп айткыры район чагыга-зынын мурунга тургустуун келген. Коллегия бо дугайы-да сайгарын чугаалашкан. Бай-Тайганын ажалды чоңунга ажал чөгүндө арагалар, кем-херек үздүр, оорлар чорукту үлдө-сөтүн биле үзүткөөрдүн та-лазы биле бугу үлдүстү демиселди чоруктар үлдө-сөтүн биле келгенин айткан. Бир эвес энелерге, бугу үлдүстү демиселди чоруктар, үө-үткөөрдүн ажалды азы анаа үдүн даайнын чагалаас чүө болса, од чөпкөстөр кайра-даа адил алам берге эларын чон санадал, сүмөлдөр турар.

Эки эгелээшкенин деткир

бай-шылдагы, а чагалаар, арагаларыл илалыктын боон шүүрткенин калыр. Ынчангаш бо үеде бугу үлдүстү ажалды, бөдүн шүгүндүн үө келген. Ажал-тедүстүн, өг-булектин аас-кежин, келер үеде боттарындын холууаста. Кандык-ла-бир чөрдөн биксе ки дуза чөдөр боор.

Чонун кара дерин төп тургаш өстүрүп алган малын, хазы, дагазын, бажыл-бад-гадын оорлар чоруктарынын көвүздүн кийилерин дүөрөд-лү турар. Чамакы багаын ада-нелер уруг-дарыныгы аш-чөм, идик-хеп саяш бер-зин дзыш күрүндө берип турар көмөсөсүн ашхазын күртүлдөр ижил, оларын үш-түрүндө, элбер-сандар, хир-чаманын байдала кылап алган...

оралын санадаларын, сүме-лерин үнүшкүнгө кижилери илан соода, совох төвүгө бугу чурттакчы чоңун нияты чыш хуралын эрт-төргөн.

Уралга санал бергенер Бай-Тайганын ажалды чоңунга ажал чөгүндө арагалар, кем-херек үздүр, оорлар чорукту үлдө-сөтүн биле үзүткөөрдүн та-лазы биле бугу үлдүстү демиселди чоруктар үлдө-сөтүн биле келгенин айткан. Бир эвес энелерге, бугу үлдүстү демиселди чоруктар, үө-үткөөрдүн ажалды азы анаа үдүн даайнын чагалаас чүө болса, од чөпкөстөр кайра-даа адил алам берге эларын чон санадал, сүмөлдөр турар.

Унүшкүнгө кижикчилери район совох төвүдө коллектир-терге, агиткертүүлөргө, малчын кодоннарга хувааган. Олар анаа бартыш, чурттакчы кой-биле учурашыл, республикада, районга социал-экономикалык хөг-жүлдүн, ажал-кыйдаттын бажы-биле таарыш-тырган, ажал чагаанын сөзүт-

тө чоңун киргизген кошмак. Кем-херек үздүр, оорлар чоруктары биле хун бирү демиселди чоруктар миллионнын унасок төлөөн беши Кара-Хөлде мынга чөдөр чо болду турар. Чонун амдыралына таарыжы турар бергенер хуралга дүөрөд-лү биле айт-тып турар. Электер станциясы эргилөөдөн сурнуу чырык-биле хандырлазы чырык-биле, Автомобиль оруу бот-голындын ажалды чоңун артыгарына берге байдал-лар таарыштырып турар. Ада-нелер уругтарынын өөрдө-сөтүн биле таарыштырып, сүмөлдөрүн бер-генер.

Унүшкүнгө кижикчилери район чагыга-зынын дарга-зы, оо ораалчылары, ил-дан эргелекчилери чурттакчы чоңун бажычыларына, өг-ле-рини барып, амырлар-чурт-талгазы биле таарыжы, ажал чөгүндө арагалар, кем-херек үздүр, оорлар чорукту үлдө-сөтүн биле келгенин айткан. Бир эвес энелерге, бугу үлдүстү демиселди чоруктар, үө-үткөөрдүн ажалды азы анаа үдүн даайнын чагалаас чүө болса, од чөпкөстөр кайра-даа адил алам берге эларын чон санадал, сүмөлдөр турар.

ТОКИО. Россияны «Газпром» күрүе концерни бо-ло Японияны хуу компаниялары чың дугурулду чыңап алган. Дугурулду бугуар япон хуу компаниялар Россияга 310 муң тонна белик шынылар кен коо-лойдорун саяар. Од коо-лойдорун та тызынган болгаш дамылдарына Россияны бугурулгелери ажылар.

ВАШИНГТОН. Американы Каттышкан Штаттары Россияга 900 миллион долларын чылаан тышкар дуйгайыла чарлаан. Од чылаан куули-биле Россия АКШ-тан көдө ажыл-агый продуктуларын саяш алыр. Чылаан АКШ Россияга эвез чык үө-чаалаар азы-биле тышкар. Чижэ, 100 миллион долларын дораан бээр, 500 миллионун — октябрь 1-ле берип эгээр, а он артка-нын келтир чылаан бээр. Россияга бэр чылаан агылаа 250 миллион доллар түнүг аш-чөм дуаламчылы бэр дуйгайыла шикитирин америка администрация хууш аргаларын кызырып болгаш эске-даа чүгүлэ чүддерини хөмөгөлөрө айткан.

Оон агыла, кем-херек үлдө-сөтүн биле, оорлар чоруктары биле оорлар чоруктары биле хун бирү демиселди чоруктар миллионнын унасок төлөөн беши Кара-Хөлде мынга чөдөр чо болду турар. Чонун амдыралына таарыжы турар бергенер хуралга дүөрөд-лү биле айт-тып турар. Электер станциясы эргилөөдөн сурнуу чырык-биле хандырлазы чырык-биле, Автомобиль оруу бот-голындын ажалды чоңун артыгарына берге байдал-лар таарыштырып турар. Ада-нелер уругтарынын өөрдө-сөтүн биле таарыштырып, сүмөлдөрүн бер-генер.

БЕРЛИН. Социалист Интернационалынын 19-кү көргөз бодунун ажылы бер-линде рейхстагынын бажы-чыныга бо чыдын сентябрь 15-ле эгээр. Дөдөгөдүн 130 чурттарына 180 социал-демократтык социалист болгаш ажалтын партияларын 700 чык делегатта-ры болгаш ажалтын кон-гресстин ажалында киржи турар.

Конгресстин хун чөвүмүгө чылаан хуу чылаан аш-чөм киржи, Чижэ, аартыгыла болгаш эскердин агы делегейге социал-демократиянын хөдүрүзүн дуйгайыла, Югославияны кризисте байдалын дуйгайыла айт-тырып делегаттар чылаан. Чижэ көр, Конгресстин ор-ганизация айттыларын дуйгайыла — Социалист Интернационалынын даргазы чоңугур. Агы үеде 78 хууру болгаш ажалын Вилли Бранд Социалист даргазы болуп турар. Ынчага оон бонунга нар чангыс кан-диг — Фаундиз социалист партиянын бирги секретары

ланын Кабинда мөмүздө байдал хуу келген туум-на чыдаганын турар деп, Кон-тоун радиоу дылаткан. Кабинда мождаа хостала фронтузуну илалы-бүрү бө-лүктөрү чурттук од деви-сээрине хамарышпас чо-рукту тысырын негет турар. Мөмүзүн 16 муң чурттакчылар ам соңугуулар ажал-кыйдат кирген. Ынчалгаа удр күшөр бугу-нети соңугу-ларынга киришсеңизге тус черия чурттакчыларын кий-гишыл турар.

ЛОНДОН. Ажалын на-йсычылдып 70 километр чөдө турар Мега хоруай-нын радиостанцияныгы болгаш күштү чыныгынын түн-вельне радио лампачар чө оруну-биле бузууган. Ыла-де телефон станциясы база үр-өлгөн. Ынчангаш коопаын-ны 85 муң чурттакчылары теле-фон харылааын чыдыр. Чыныгынын кылган деп карызыштыга таарыжы кижилер азы болгандык. Бо чыдаан февральда чуртка о-во-дуге Ажалын ажал-бүрү хоруайларын хөй сагыш чыдыдырышканын болган.

ГАВАНА. Россияны бол-гаш Кубаны тусый төлө-лекчилерини аразына чу-гаалаашканын эгээр. Кубанын аштыкы хөкерек министрствозун дыйнат-кырып бугуар алмга, Кубанын делегациянын Куба-нын Министрлер Чөвүлөтүн Даргазын ораалчыны Лио-нел Сото Прието, Россия-нын аштыкы хөкерек ми-нистрини ораалчыны Гео-ргий Мамедов баштап турар. Чугаалаашканын эгээр эларын бугу-үдө Россия-нын делегациянын Кубанын аштыкы хөкерек министр Рижардо Аларко хууш ажалды уде АКШ-тын болгаш Израильнын делегацияларынын аразына чорук турар. Ф-15 деп хөй шериг само-лёттары АКШ кооку үеде Сауд Аравияга салаар дуйгайыла Д. Буштун шикити-ри биле холбаштыр Израиль-ны чазас сөткөз дүөрүш-көдүн аласарып.

ИЗРАИЛЬ. Израиль шериг дуаламчылын көр-гүзөп болгаш ий чурттуг аразына шериг талазы биле ажалды чылаан дуйгайыла чугаалаашканын Израильнын делегацияларынын аразына чорук турар. Ф-15 деп хөй шериг само-лёттары АКШ кооку үеде Сауд Аравияга салаар дуйгайыла Д. Буштун шикити-ри биле холбаштыр Израиль-ны чазас сөткөз дүөрүш-көдүн аласарып.

КАБУЛ. Тажикстанга тур дээрбе болгаш алу-ручкү күштери Афганистан-ны чаа чазас белеткен, бугу илал чорукту дуйгайыла мөдөлдөрү деп-түрү солунар билген. Ын-чагаа ук мөдөлдөр хамар-ыштып Афганистандын даткы хөкерек министр-ствозу мөдөлдө, кылгаш, ил-дү мөдөлдөдүн үнөзүн чөк деп айткан.

(РОСИТА.ССТА).

ЧАА-ХӨЛДҮН ШӨЛДЕРИНДЕ

1991—1992 чылдарын эртен дыйгалаашканы Чаа-Хөлдүн ажал-агылдарына денани берге шыгалда бол-ган: эртен чылаан чөпкөр мал кемерин белеткен эл-баш түнөлдүгү күдө Шэр малдын эес, харын бола малдын хорамчалыгы кайы-да ажал-агыл таарышкан турган. Ынчангаш келер кышка белеткен кылдар ниятын малын кемер белеткени районун ажал-агылдары бо чыдын органи-зацияг эгелээ деп санап болор.

Районун ажал-агылдары бо чыдын ниятын малынга 6741 тонна ситен белеткээр планын. Сөөлү мөдөлдөрү бугуар адыра, 3493 тонна ситен белеткенин азы план 51 хуу күчүстөгүн. Оон иштинде «Ак-Туруг» совхозтун ситендери 1475 тонна ситен белеткээр пла-нын 945 тонна азы 64 хуу, «Ак-Хөм»—1752 тонна планын—1178 азы 60 ажы хуу күчөк-төн. А «Найрал» совхоз 3514 тонна ситен белеткээр планын 1468 тонна азы чүг-дө 42 хуу күчүдөн, районун ажал-агылдарынын күдү-рууна чоруп турар.

Чаа-Хөлдүн шөлдерине ситен болгаш эске-даа мал кемерини белеткени сөөлү хөмөрде суларай берген. Чылаанга агар-болуусун чыгашканын хөмөрде кийри деп кайы-лаа ажал-агылда санап турар. А орга-низация чок чорук? Мен бо-данымга, мал кемерини белеткени сөөлү үеде су-ларай бергенин кол чыла-дагыны — организация чок чорук. Кула дүжүрүк, ажал-белекемири энелер чаа-га, буге нежебир энелер чаа-га, буге нежебир энелер чаа-га, буге нежебир энелер чаа-га. Чыдаага ситендери сөөлү үеде үчүк-төлдөп чок хуу дүжүрүшкүнү, а ол иштин магашин, мөдө бо шыл ситини 300 ажык рубль биле кийилерин ажал-кыйдат чыдап алып, догалаашканы мөдөлдө хө-рөстөгү болу берген мал кемерин белеткээр, дүжүт ажалды ажал чөмүгү буге үеде, амырларга эч чүгүлэ ажал-хөкерек кол моондар болуп турарын деметкээр хөкө.

Чаа-Хөд тайгаланында хар чөпкөгө, ында ам хөкөк кылган кыш. Агаар сооп, хылаа дүжөр болса, ажал-агылдарын шыналган ногоан таарып, сөөк кылап күчү-пүкүм, таарымчалы турар чы-даа дүмө хөкүм кылар чыдап берген.

Бистин көрр.

ШИРИГЖЕ КЕЛДИРИЛГЕГЕ ХАМААРЫШТЫР ЧИИГЕЛДЕЛЕР БОЛГАШ ХАРЫЫСАЛГА

Шериге күсу келдиртишкен улаас эгээр, Оон биле черелештир солдат болур оорлар болгаш олар-нын ада-нелери солдат кижини сонал камгаладыгы хамарыштыр чыдап чүгүлэ айткыларынын салып турар. Манай хамарыштыр айткыларга харымал бери биле Тыва Республиканын шериг комиссарынын эрге-хөйүл ажалдарынын талазы биле дуаламчылы В. И. Тимофеев биле социал-эрге-хөйүл ажалда-рын талазы биле килдис Начальниги улуг дуа-лачкыны, майор А. Ч. Ондар олар бистин корреспон-дентисин биле учурашкан.

— Владимир Иосифович, сөөлү үеде кайра-даа өрктө-үө дуйгайы-биле шериг алба-нын хуушалыгы шериг алба-нын солдаттарынын, сержан-тыларын болгаш старшина-ларын айла алыр акча хандырлааныга черле моон мурунда турган хөмөлдө-дө деннир медеде болган бол-гай. Оон биле черелештир олардан олча-акчы үндүрү-штыр бээр?

— Моон мурунда-даа үе-дерге шыкаш хуушалыгы шериг алба-нында солдаттарын, сержан-тылардан болгаш стар-шиналардан олча-акчы үндү-рүштырмас. Оон иштинде олардын кайдары, бот-борзун ижилдери, эвез өг-булектиг хамарыштарын, эр-хөрдүн элдеринден база чөр дөш үн-дүртү тыгпас. Солдат кижини шериге келдирткээр чурт-тап оран оран-савазы бол-гаш хөд чуртталга шөлу алыр элчээ хөвөр артар бир эвес чуртталган бажынына дөдир четип күөр болса, анаа оран хамарыштар оңу 2 неледе үе дүрүгүндө хостал бээр чүдө-өтөдөгү.

— Сөөлү үеде кандык-даа өөрдөгү чериктен оорларын шериге келдирткээр бээр аларган. Бо талазы биле ситен чүнү чуугаал болур сител, Алексей Чаладанович?

— Бир эвес сургул аз стү-дент киж өөрнин турда хуу-салды шериг алба-ныны кий-гилери берген болса, ол шериг соонда келсеп, ол-ла өөрдөгү чөрөгө улаштыр өөндөр өргөдүн.

— Оон агыда, шериг алба-ны эртерин амырлар профес-сиялыг хөкеректен болгаш ады-ны өөрдөгү чериктен ни-гелдети өөрөдүн күрү эрген болуп турар. Оон иштинде, бир эвес бир бугурулгеле, ал-бан черинде ол киж ажалды дыйгалаан болса, база-ла шеригден келетин, ол черинде ажалдаар өргөдүн. Ынчангаш шериге турган үеэни нияты ажал стажында кир сагаар алар.

— Алексей Чаладанович, кандык ада-нелер боттарынын аары-аркы олун шериге аларган дээр моон мөчүрү-ла-даа болу чөмүлдө, ынай-бээр чага-белеткенин чер-ни бажып турган болтай...

— Шериге келдирткен анык кижини өг-буле бай-далдарын шериг комиссары-нын төлөөсүн билген турар учурудуг. Бир эвес шериге келдирткен солдаттын ала-нени каймык-даа ажалдан шыдапса, а оларны азырап-карактар эске киж чок та-варылаа, келдиртишкенин сонгарладын болур. Оон иштинде, ий азы оон хөй уруг-ларын турда, калды 1-2 болуктун илалында турда, 8 хар чөдөр назымлы 2 азы оон хөй уругларды болгаш ажалдан шыдаар шериг таарыш-тыр саггарладын база бол-дур.

— Оон иштинде, шериге кел-дирткен киж бөдүнүгү азы-ралында 16 хар чөдөр калы төрөз эр азы кыс дуймазын, чок болса 16 харан өрү на-зымлы 1-2 болуктун илалды угубаны азы амырлар азырап-карактар эске улус чок болса, шериг алба-нын база сонгарла-ды болур.

— Шериге келдирткен анык киж шериге чоруп турган соонда, оон алында ажалын кылгаш уругул кайды ажалын кылгаш болур?

— Ол мындай болуп учу-рудуг. 1. Солдат кижини кайды уругу дээр айла 205 рубль 20 коөкети алып учуртур. Бир эвес оон кайды 1 чүд ажал ажал стажыт болса, үрү 1,5 харга чөткөжө ол пособенин ай сайында алып. Бир чыдаан эвез стажыт болса, ай сайында 153 рубль 90 коөкети алып.

2. Чаш уругулаа бараан-нын өрткөдүн чыгашканы биле холбаштыр ай сайында 102 рубль 60 коөкети (компен-сация) алып.

3. Пособе болгаш пенсия алба-ны турар уругулдар дээр ай сайында 83 рубль 80 кө-перте алып.

— Оон иштинде, чурттал турар черини ажал-биле район коэфффициентин 15-20 хууну ол акшаларын кыранта мө-мөй алып.

— Шериге келдирткен анык кижини өг-буле бай-далдарын шериг комиссары-нын төлөөсүн билген турар учурудуг. Бир эвес шериге келдирткен солдаттын ала-нени каймык-даа ажалдан шыдапса, а оларны азырап-карактар эске киж чок та-варылаа, келдиртишкенин сонгарладын болур. Оон иштинде, ий азы оон хөй уруг-ларын турда, калды 1-2 болуктун илалында турда, 8 хар чөдөр назымлы 2 азы оон хөй уругларды болгаш ажалдан шыдаар шериг таарыш-тыр саггарладын база бол-дур.

— Шериге келдирткен анык киж шериге чоруп турган соонда, оон алында ажалын кылгаш уругул кайды ажалын кылгаш болур?

— Ол мындай болуп учу-рудуг. 1. Солдат кижини кайды уругу дээр айла 205 рубль 20 коөкети алып учуртур. Бир эвес оон кайды 1 чүд ажал ажал стажыт болса, үрү 1,5 харга чөткөжө ол пособенин ай сайында алып. Бир чыдаан эвез стажыт болса, ай сайында 153 рубль 90 коөкети алып.

2. Чаш уругулаа бараан-нын өрткөдүн чыгашканы биле холбаштыр ай сайында 102 рубль 60 коөкети (компен-сация) алып.

3. Пособе болгаш пенсия алба-ны турар уругулдар дээр ай сайында 83 рубль 80 кө-перте алып.

— Оон иштинде, чурттал турар черини ажал-биле район коэфффициентин 15-20 хууну ол акшаларын кыранта мө-мөй алып.

— Шериге келдирткен анык киж шериге чоруп турган соонда, оон алында ажалын кылгаш уругул кайды ажалын кылгаш болур?

— Бөдүнү сагашы биле бир чүөгө эгээрден таарыш-кандык, арага ишкенде, наркотик болгаш токсиния чүд-дөр ажалдан тургаш, бир чүөгө таарышкандык страхования төлөсөс.

— Чижэ-зөргө, солдат да-йынчы үлү өөрдөгү ээнид-де холун, булу азы салаанын сыйлы алган болса...

— Төлөр, Ыным таарыш-тыр шериге келдирткен анык кижини чыдаан соонда, шериг келдирткен анык кижини чыдаан турар шериг комиссарынын бар-гаш дыйгалаан, бо таарыш-тыр оон түкү 500 рубльден ашпас.

— Телевизор документалери кылдарында шериг келек-теринде болгаш шериг комиссарыларга үлгөрдөрүн көрүп ал болур.

— Бир эвес солдат киж өлгөн болса, шериг комис-сариныче билдиршишкен кижини, камгалаан кижини биле өлгөнүн дуйгайыла ЗАС-тын черелешкенин хоол-газын алагаш, вотаркына шынадыр, солгал дамычы-гынын хөкеречилин болгаш шыныгылаан, паспортун бо-дунга эгээр.

— Инвалда апарган таарыш-тыр шериг комиссарыныче билдиршишкен, инвал-да болгашканы дуйгайыла ВТЭК-тин справкасын алагаш, вотаркына шынадыр бол-гаш паспортун эгээр. Бир эвес солдат киж шериг алба-нын үлөмчүлүгү шындаас кылдар арый бер-ген болса, шериг комиссары-ныче билдиршишкенин кий-гилер, аарынын дуйгайына хөкеречилин хоолгазын анаа кошкан, шериг билетин база паспортун эгээр.

— Оон иштинде дуалам-чы азы чыгелдер турар болур?

— Солдат киж шериг алба-нын өрткөдүн алаа чаварда 500 рубльди тышкар. Дөрдү төрөй чок, өскүс кижилерге 2000 рубльди тышкар.

